

राष्ट्रीय ग्रामीण पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व
सर्वेक्षण कार्यक्रमांतर्गत १० प्रयोगशाळा
बळकटीकरण करुन त्या उपविभागीय
प्रयोगशाळा म्हणून कार्यरत करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: WSSD-12011(11)/6/2014-WSD(WS-12)

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

तारीख: १६ जून, २०१४

वाचा -

- १) शासन निर्णय क्रमांक: डब्ल्यूक्यूएम -२०१०/प्र.क्र. ९५/पापु-१२, दिनांक ३ मार्च २०१२
- २) शासन निर्णय क्रमांक: डब्ल्यूक्यूएम -२०१२/प्र.क्र.१८८/पापु-१२, दि. २६ नोव्हेंबर, २०१२
- ३) राष्ट्रीय ग्रामीण पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमाच्या केंद्र शासनाची सुधारित मार्गदर्शक तत्वे.

प्रस्तावना -

ग्रामीण भागातील जनतेला शुध्द पाणी पुरवठा व्हावा यासाठी केंद्रशासनाच्या राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची अंमलबजावणी राज्यात करण्यात येत आहे. राष्ट्रीय ग्रामीण पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमांतर्गत पाण्याची प्रयोगशाळेत तपासणी करण्यास प्राधान्य दिले जाते. सध्या राज्यात जिल्हा प्रयोगशाळेसारखीच रासायनिक व अणुजैविक तपासणी लघु प्रयोगशाळेत करण्यासाठी ३३७ लघुप्रयोगशाळांपैकी जिल्ह्याच्या आकारमानानुसार प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये २ ते ४ याप्रमाणे लघु प्रयोगशाळांचे बळकटीकरण करुन त्या उपविभागीय प्रयोगशाळा म्हणून स्थापन करण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. त्यानुसार सन २०१०-११ या वर्षी ९९ तर सन २०१२-१३ या वर्षी ३९ अशा १३८ लघुप्रयोगशाळा यांचे बळकटीकरण करण्यात आले आहे. सदर उप विभागीय प्रयोगशाळा कार्यान्वीत करण्यासाठी प्रती प्रयोगशाळा रु. १०.८१ लक्ष एवढा निधी सार्वजनिक आरोग्य विभागास संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये वर्ग करण्यात आला आहे. तसेच पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमांतर्गत सन २०१३-२०१४ च्या कृति आराखडयामध्ये आणखी नवीन १० लघुप्रयोगशाळांचे बळकटीकरण करण्यासाठी मंजुरी देण्यात आलेली आहे. यास्तव नव्याने १० लघु प्रयोगशाळांचे बळकटीकरण करुन त्यांना उपविभागीय प्रयोगशाळा म्हणून कार्यान्वीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

सन २०१०-११ आणि २०१२-१३ मध्ये बळकटीकरणासाठी मंजूर झालेल्या १३८ लघुप्रयोगशाळा व्यतिरिक्त सन २०१४-१५ मध्ये आणखी नव्याने १० लघु प्रयोगशाळांचे बळकटीकरण करण्यासाठी मंजुरी देण्यात येत आहे. (यापुढे एकूण १४८ उप विभागीय प्रयोग शाळा म्हणून कार्यरत राहतील) सदर उपविभागीय स्तरावरील प्रयोगशाळा स्थान निश्चितीबाबत सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्यावतीने कार्यवाही करण्यात येईल. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाच्या वतीने संचालक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता सहाय्य संस्था, (WSSO) व सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या वतीने उपसंचालक, राज्य आरोग्य प्रयोगशाळा, पुणे यांना अंमलबजावणीसाठी प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

सदर १४८ उपविभागीय प्रयोगशाळांमधून पाण्याची अणुजैविक व रासायनिक तपासणी केली जाईल. रासायनिक तपासणीमध्ये महत्वाच्या परिक्षणाचा समावेश असेल. त्यात १) पीएच, २) कठीणपणा, (Total

hardness) ३) लोह (Iron), ४) क्लोरीन डिमांड (Chlorine demand), ५) रेसीड्युअल क्लोरीन (Residual chlorine), ६) नायट्रेट (Nitrate), ७) फ्लोराईड (Fluoride), ८) टीडीएस (TDS) ९) गढुळपणा (Turbidity), तसेच अणुजैविक तपासणी (Multiple Tube fermentation Method) करण्याची सुविधा उपलब्ध असेल. याप्रमाणे केंद्र शासनाच्या सुधारित मार्गदर्शक सूचनांनुसार उपविभागीय प्रयोगशाळांमध्ये वाढविण्यात आलेल्या तपासणीच्या घटकाचे प्रमाण विचारात घेवून सर्व आवश्यक घटकांची तपासणी करण्यात यावी. सदर तपासणीसाठी स्पेक्ट्रो फोटोमिटर, ph meter, TDS/Conductivity meter सारखी उपकरणे खरेदी करून त्याचा वापर करणे सदर प्रयोगशाळांना बंधनकारक राहील.

आता पर्यंत १३८ लघु प्रयोगशाळा बळकटीकरण व कार्यान्वीत करण्यासाठी प्रती प्रयोगशाळा रु. १०.८१ लक्ष प्रमाणे एकूण रु. १४९१.७८ लक्ष एवढा निधी सार्वजनिक आरोग्य विभागास वितरीत करण्यात आला आहे. या व्यतिरिक्त नवीन १० लघु प्रयोगशाळांच्या बळकटीकरणासाठी प्रती प्रयोगशाळा रु. १०.८१ लक्ष याप्रमाणे रु. १०८.१० लक्ष इतका निधी सन २०१४-१५ या वर्षासाठी राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमांतर्गत (NRDWP) पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण यासाठी प्राप्त झालेल्या निधीतून संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई यांना वितरीत करण्यात येत आहे. सदर योजना सुरु झाल्यानंतर भविष्यात राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमांतर्गतच्या पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रमासाठी निधी उपलब्ध न झाल्यास याबाबत सार्वजनिक आरोग्य विभागाकडून उचित कार्यवाही करण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१४०६१७११२९५८९६२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(दि. प्र. देशमुख)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव
- २) मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव

- ३) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
- ४) प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ५) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ६) सचिव, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ७) प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) उप सचिव व संचालक, (आर.एस.पी.एम.यू.), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय
- १०) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ११) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- १२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १३) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉइंट, मुंबई
- १४) संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
- १५) संचालक, पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था, बेलापूर, नवी मुंबई
- १६) मुख्य अभियंता, राज्यस्तरीय भारत निर्माण कक्ष, बेलापूर, नवी मुंबई
- १७) राज्य समन्वयक, संवाद व क्षमता विकास कक्ष, बेलापूर, नवी मुंबई
- १८) अधीक्षक अभियंता, विभागीय भारत निर्माण कक्ष (सर्व)
- १९) उपसंचालक (आरोग्यसेवा), राज्य आरोग्य प्रयोगशाळा, पुणे
- २०) कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
- २१) जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- २२) गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती (सर्व)
- २३) सर्व कार्यासने, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २४) निवड नस्ती, कार्यासन पापु-१२